

Европейски съд по правата на човека

Бараона срещу Португалия

(Baraona v. Portugal)

10092/82

Решение от 8.07.1987 г.

(резюме)*

чл. 6, т. 1: продължителност на дело при наличието на спор за граждански права и задължения

Макар и делото да е разкривало известна фактическа и правна сложност и процесуалните действия на жалбоподателя да са усложнили в известна степен производството, забавянето е било резултат главно от начина, по който компетентните органи са водили делото. За действията на представителя на държавата, която е била ответник по делото, не може да бъде държан отговорен жалбоподателят, а именно държавата, тъй като те са били предприети от един от нейните органи.

Факти по делото

Жалбоподателят, португалски гражданин, е бизнесмен, живеещ в Бразилия. До май 1975 г. той живеел в Португалия. На 17 май 1975 г. било наредено незабавното му задържане, тъй като бил "опасен реакционер" и било необходимо "да се разследва реакционната му дейност". Щом научил, че срещу него има заповед за арест, жалбоподателят избягал в Бразилия със семейството си се завърнал в Португалия през септември 1978 г., когато заповедта за арест била вече отменена. По време на отсъствието му, работещите в неговата инженерна компания си присвоили компанията и останалото му имущество, включително къщата, мебелите и банковите му сметки. На 31 май 1976 г. районният съд обявил фирмата му в несъстоятелност. На 30 юли 1981 г. г-н Бараона предявил граждански иск за вреди в административния съд, позовавайки се на законодателен указ от 1967 г., установяващ отговорност на държавата за действия на публичната администрация. Г-н Бараона твърдял, че заповедта за неговото задържане била незаконна. На следващия ден съдът регистрирал исковата молба и издал разпореждане за призоваване на ответника, който трябвало да даде становище по нея в 20-дневен срок. В периода 28 октомври 1981 г. - 4 ноември 1982 г. процесуалният представител на държавата подал пет молби за продължаване на този срок и всяка една от тях била уважавана. На 29 септември 1982 г. г-н Бараона обжалвал пред Върховния административен съд определението на Лисабонския съд от 27 юли 1982 г., даващо за пореден път продължение на срока. Жалбата, подадена чрез първоинстанционния съд, не била препратена на Върховния административен съд веднага, както искал жалбоподателят, а само приложена към делото - съдията отбелязал, че тя няма суспензивен ефект и разпоредил, че трябва да бъде изпратена на Върховния

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

административен съд по-късно. В крайна сметка становището на представителя на държавата било депозирано в съда на 18 ноември 1982 г., като на г-н Бараона веднага бил изпратен препис. На 30 ноември жалбоподателят внесъл бележките си по него, отговор на които постъпил на 17 декември. На 11 февруари 1983 г. Лисабонският административен съд отменил определението си от 27 юли 1982 г. за продължаване на срока за предаване на становището на представителя на държавата и оставил молбата за продължаване без уважение. Съобразно с това съдът обявил за недопустими и наредил от делото да бъдат изключени всички документи, подадени от страните след тази дата - становището на представителя на държавата от 18 ноември 1982 г., бележките на жалбоподателя от 30 ноември 1982 г. и отговорът на ответника от 17 декември 1982 г. На същата дата съдът наредил да бъде издирен оригиналът на заповедта за задържане от 1975 г. Когато станало ясно, че заповедта не може да бъде открита, на 30 декември 1983 г., съдът постановил предварително решение, с което обявявал иска за допустим и отделял безспорните от спорните факти. На 20 януари 1984 г. г-н Бараона подал възражения срещу това решение пред постановилия го съд с аргумента, че становището на представителя на държавата е било изключено от делото, т. е. следва да се счита за неподадено и по тази причина всички твърдения на ищеца трябва да бъдат приети за безспорни. Той твърдял също, че разпоредбите на Гражданскопроцесуалния кодекс, предвиждащи изключение от този принцип по отношение на ответници-юридически лица, противоречат на изискването за равенство на страните, установено в чл. 6, т. 1 от Конвенцията и следователно трябва да се считат за отменени. Едва на 12 април 1984 г. (поради пътуване на съдията) съдът отхвърлил възраженията на г-н Бараона, като интерпретирал принципа за равенство на страните - същият принцип задължавал да се компенсира едно изначално неравенство между страните, защото абсолютното формално равенство би означавало в действителност неравенство - в случая представителят на държавата бил много по-затруднен в контактите си с държавните органи, отколкото адвокат с клиента си. Г-н Бараона обжалвал решението пред Върховния административен съд на 10 май 1984 г. Първоинстанционният съд изпратил жалбата на Върховния административен съд заедно с цялото дело и спрял производството пред себе си. На 21 март 1985 г. Върховният административен съд отхвърлил жалбата. В мотивите на решението се посочвало, че обратно на твърденията на жалбоподателя, въпросните разпоредби на ГПК не противоречат на чл. 6, т. 1 на Конвенцията, тъй като държавата следва да бъде третирана различно от частните лица. На 8 април 1985 г. жалбоподателят подал жалба до Конституционния съд с искане да бъде преценено дали тези членове на ГПК следва да се прилагат. На 19 ноември 1986 г. жалбата му била отхвърлена. След негово обжалване, решението било потвърдено на 14 януари 1987 г. Делото било върнато пред първоинстанционния съд и производството там продължава и към настоящия момент (8 юли 1987г.).

Резюме на решението на Европейския съд

Относно приложимостта на чл. 6, т. 1 в случая, Съдът изследва наличието на "спор" относно "право", гражданско по своя характер. Той отбелязва, че между страните несъмнено е бил налице спор по въпроса дали г-н Бараона изобщо има право да получи парично обезщетение за щетите, произтекли от заповедта за арест, издадена през 1975 г. Макар и да признава, че принципно са "мислими" два "подхода", правителството поддържа първия от тях, а именно, че демократичната

правова държава, основана на Конституцията от 1976 г., не може да отговаря за ексцесиите от времето на революцията. Становището на жалбоподателя съответства на втория - фундаменталните човешки права са били гарантирани от Конституцията от 1933 г. и законодателният указ от 1967 г. за отговорността на държавата никога не е преставал да действа. Следователно, оспорваната заповед за арест, която е била издадена от държавен служител в това му качество, води до възникването на гражданска отговорност на държавата. "Съдът счита, че не е негова задача да преценява основателността на твърденията на г-н Бараона по португалското законодателство или пък влиянието, което революционната обстановка след събитията от април 1974 г. може да е имала върху приложението на това законодателство - такива въпроси са от изключителната компетентност на португалските съдилища. За Съда е достатъчно да констатира, че жалбоподателят е можел да твърди на приемливи основания, че има някакво право, което е признато от португалския закон, така както той го разбира. В тази връзка Съдът посочва, че Административният съд на Лисабон е постановил предварително решение през декември 1983 г., с което е обявил иска за допустим, и представителят на държавата не е обжалвал това решение."

Относно гражданския характер на правото, Съдът припомня установената си практика, че за него не може да се съди единствено въз основа на вътрешното право на държавата-ответник, и че чл. 6, т. 1 се прилага независимо от статута на страните, характера на законодателството, което определя реда за решаване на спора или пък характера на органа, в чиято юрисдикция той попада - достатъчно е изходът от производството да е решаващ за права и задължения от частноправен характер. Затова не е от решаващо значение, че относно гражданската отговорност на държавата португалското право различава актове на "частна администрация" и актове на "публична администрация" или че споровете, засягащи последната, са от компетентността на административните съдилища. "Във всеки случай, отговорността на португалската държава за актове на "публична администрация" се основава на общите принципи на гражданската отговорност, установени в Гражданския кодекс, и в производството административните съдилища прилагат Гражданскопроцесуалния кодекс. Правото на обезщетение, за което жалбоподателят претендира, е от частноправен характер, защото има "лично и имуществено" съдържание и се основава на засягане на права от такъв характер, по-специално на правото на собственост. Спорната заповед за арест е станала причина той да избяга със семейството си в Бразилия, изоставяйки къщата си, цялата си собственост и предприятието си, което е било обявено в несъстоятелност. Следователно, чл. 6 т. 1 от Конвенцията е приложим в случая."

"Остава да бъде установено дали делото е било разгледано в "разумен срок". Делото е било заведено от жалбоподателя в Лисабонския административен съд на 30 юли 1981 г. и този съд все още не се е произнесъл по същество. Процедурите продължават вече 6 години, което е един значителен период от време, с оглед на предварителното естество на единственото взето до момента решение. Следователно, начинът, по който производството е било водено, трябва да се разгледа с оглед изискванията на чл. 6, т. 1".

Сложност на делото: "Съдът счита, че в делото са се поставяли фактически и правни въпроси с известна сложност. По-специално, жалбата на г-н Бараона от 10 май 1984 г. е повдигнала труден въпрос - равенството на страните в производството - който е бил разглеждан от три съдебни инстанции за период от почти три години. Въпреки това, процедурните действия, предприети до този

момент от Административния съд (като решението от 30 декември 1983 г.), са били от предварително естество и затова не могат да оправдаят изтеклия период от време."

Поведението на жалбоподателя: Според правителството причината съдът все още да не се е произнесъл по съществуващото на спора е в страните, които са упражнявали процесуалните си права. "За действията на представителя на държавата не може да бъде държан отговорен жалбоподателят, а именно държавата, тъй като те са били предприети от един от нейните органи. От своя страна, г-н Бараона е подал две жалби. Първата от тях, от 29 септември 1982 г., не е имала суспензивен ефект и следователно не е забавила производството. Положението е различно по отношение на втората - подадена на 10 май 1984 г., тя е предизвикала прекъсване в производството от близо три години. Едно решение по нея в полза на жалбоподателя е можело да повлияе на изхода от производството, тъй като е щяло да опрости задачата на Административния съд. Такава стъпка при всяко положение е била необходима, ако г-н Бараона е искал да изчерпи всички вътрешноправни средства за защита, за да може да повдигне въпроса за равенство на страните пред институциите по Конвенцията. Тази жалба и последвалите я действия, целящи да се отмени решението на Конституционния съд, макар и оправдани, все пак до известна степен са усложнили делото."

Поведение на компетентните органи: Съдът отбелязва, че представителят на държавата не е представил становището си в определения 20-дневен срок, който бил неколккратно продължаван. Административният съд е отменил продължаването, дадено на 27 юли 1982 г., и е решил да изключи от делото всичко представено от страните след тази дата. "Така, след година и половина, производството е било върнато отново там, откъдето е започнало. Административният съд впоследствие наредил да бъде издирен оригиналът на заповедта за арест, но без резултат. Той се произнесъл с предварителното решение чак на 30 декември 1983 г., т. е. след като в продължение на 10 месеца чакал представянето на заповедта. На 20 януари 1984 г. г-н Бараона подал жалба срещу това решение. Тя била предадена на съдията на 2 февруари, но той я отхвърлил едва 2 месеца по-късно, на 12 април, с обяснението, че дотогава е бил в чужбина. Въпреки че последвалите производства пред Върховния административен съд и Конституционния съд не подлежат на критика, трите периода от време, посочени от Съда, взети заедно, възлизат на повече от две години и могат да бъдат оправдани само от наистина извънредни обстоятелства. Правителството твърди, че молбите на представителя на държавата за продължаване на срока са били основателни поради сложността на делото, а и са се основавали на португалското законодателство и следователно периодът от време за тяхна сметка не може да се взема предвид при преценката относно продължителността на производството. Съдът вече разгледа въпроса за сложността на делото. Колкото до другия аргумент на правителството, Съдът го намира за също толкова неубедителен. Фактът, че вътрешното законодателство позволява на представителя на държавата да иска продължаване на срока, не освобождава държавата от отговорност за произтеклите от това забавяния. Той е можел да се въздържа да подава такива молби или Административният съд е можел да ги отхвърли - както в действителност е и направил на 11 февруари 1983 г."

"Накратко, нито сложността на делото, нито поведението на жалбоподателя са повлияли в значителна степен върху продължителността на процедурите. Забавянето е било резултат главно от начина, по който

компетентните органи са водили делото. Следователно, "разумният срок" по чл. 6, т. 1 на Конвенцията е бил надхвърлен."

По чл. 50 Съдът отхвърля искането на жалбоподателя за обезщетение за причинените му имуществени вреди, тъй като това е въпрос, който трябва да се реши в продължаващото все още производство пред португалския съд. Той задължава държавата да му заплати обезщетение в размер на 500 000 ескудос за неимуществените вреди, причинени му от несигурността, в която е бил принуден да живее, изчаквайки изхода на делото пред вътрешните съдилища, и 900 000 ескудос разноски.